

---

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

העברית בצפון אפריקה - 13111

תאריך עדכון אחרון 01-04-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): דוד גדג'

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: [david.guedj@mail.huji.ac.il](mailto:david.guedj@mail.huji.ac.il)

שעות קבלה של רכז הקורס:

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בתור ילידי מדינת ישראל, ברור לנו מאליו שהעברית היא השפה הטבעית שבה אנו משוחחים, קוראים וכותבים. אולם מה היה מקומה של השפה העברית בצפון אפריקה במאות ה-19 וה-20? מי קראו, כתבו או דיברו בעברית? בקורס זה נבחן את מקומה של השפה העברית בחיי הקהילות היהודיות בצפון אפריקה במאות ה-19 וה-20. נעמיק בשינויים שחלו במקומה בצפון אפריקה בעזרת דיון בשלושה שלבי התפתחות מרכזיים שלה: העברית הדתית, העברית המשכילית והעברית המודרנית. בכל שלב נדון באישים, בטקסטים ובמוסדות שפעלו למען הפצת השפה העברית.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים לשלוט בגוף הידע שנרכש. לקרוא קריאה ביקורתית של מחקרים. לקרוא ולנתח מקורות ראשוניים מגוונים. לכתוב חיבור היסטורי אקדמי.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: כל שיעור יכלול דיון במאמר וקריאה צמודה במקור ראשוני. בכל שיעור סטודנטים ידרשו להכין מאמר לדיון בכיתה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שפות היהודים בצפון אפריקה; החינוך היהודי והשפה העברית; תנועת ההשכלה העברית בצפון אפריקה; העברית בבתי הספר של רשת החינוך "כל ישראל חברים"; אליעזר בן יהודה ויהודי צפון אפריקה; הדיון על העברית המודרנית בעיתונות המקומית בצפון אפריקה; היחס של האליטות בקהילות השונות לשפה העברית המודרנית; אגודות להפצת השפה העברית; מורים לעברית בצפון אפריקה; ספרים ללימוד עברית; הרשת העברית בצפון אפריקה.

חומר חובה לקריאה:

אברהם אלמאליח, "התנועה העברית במרוקו וגורמיה", עם וספר (אייר תשי"ב), עמ' 10-13  
אהרן ממן, "התפתחויות לשוניות אצל יהודי צפון אפריקה מגירוש ספרד עד זמננו", ספונות כב (תשנ"ט), עמ' 141-190

דוד גדג', "החינוך היהודי והעברי בבתי הספר הצרפתיים במרוקו בראשית המאה העשרים", ביקורת ופרשנות 46 (2020), עמ' 207-234

דוד גדג', "וכך מתפשטת תרבותנו ושפתנו בין כל הקהילות": הרשת העברית במרוקו במחצית

הראשונה של המאה ה-20", בתוך: אביעד מורנו ואחרים (עורכים), ההיסטוריה הארוכה של המזרחים : כיוונים חדשים בחקר יהודי ארצות האסלאם, שדה בוקר 2021, עמ' 438-419

דוד גדג', "שיח זהות, תרבות יהודית ותרבות עברית מודרנית במרוקו בראשית המאה העשרים", פעמים 168-167 (תשפ"א-תשפ"ב), עמ' 205-161

דוד גדג', אור במערב: התרבות העברית במרוקו, 1956-1912, ירושלים 2021

חיים זעפרני, "החינוך היהודי המסורתי במארוקו", בתוך: חיים זאב הירשברג (עורך), זכור לאברהם: קובץ מאמרים לזכר ר' אברהם אלמאליח נ"ע חמש שנים לפטירתו, ירושלים תשל"ב, עמ' 139-123

חיים סעדון, "שליחותו החינוכית של נחום ירושלמי לתוניסיה (1938-1945)", פעמים 74 (תשנ"ח), עמ' 19-45

יהודית הנשקה, "מלשונות דיבור ללשון דיבור: לשונות היהודים כמנוף לתחיית העברית", בלשנות עברית 68 (תשע"ד), עמ' 51-39

יוסף יובל טובי, "היחס לשפה העברית ולימודה בתוניסיה בשלהי המאה התשע-עשרה ובמאה העשרים", בתוך: אפרים חזן וחיים סעדון (עורכים), תרשיש: מחקרים ביהדות תוניסיה ומורשתה, רמת גן 2009, עמ' 310-269

יוסף יובל טובי, "השבועון 'למדו עברית' של ארגון 'בן יהודה' בטרפולי שב'לוב', כרמלים יב (תשע"ו), עמ' 94-79

יוסף יובל טובי, "ספרי לימוד להוראת העברית ומחבריהם בקהילות תוניסיה ואלג'יריה", בתוך: יאיר ברקאי ואחרים (עורכים), זכר לאברהם: אסופת מאמרים ביהדות ובחינוך לזכר ד"ר אברהם זלקין, ירושלים תש"ף, עמ' 292-278

יוסף יובל טובי, "הוראת העברית החדשה בהשקפת ההנהגה הרוחנית בג'רבה שבתוניסיה במחצית הראשונה של המאה העשרים", הגות יא (תשע"ה), עמ' 153-118

יוסף שיטריט, "המשכיל שלום פלאח ומאבקו להוראת העברית בבתי הספר של כי"ח בתוניסיה", בתוך: חיים סעדון (עורך), לשרת את עמם בדרכם: כי"ח וקידום הקהילות היהודיות בארצות האסלאם (ירושלים 2021), עמ' 141-119

יוסף שיטריט, "מודרניות לאומית עברית מול מודרניות צרפתית: ההשכלה העברית בצפון-אפריקה בסוף המאה הי"ט", מקדם ומים ג (תש"ן), עמ' 76-11

יצחק אברהמי, "תחיית השפה העברית בתוניס", בתוך: אפרים חזן (עורך), מחקרי משגב ירושלים בספרויות עם ישראל, ירושלים תשמ"ז, עמ' 24-9

מיכל אוחנה, "ר' חיים בלייח: משכיל עברי וממשיכה של ההגות היהודית הספרדית", פעמים 155-154 (תשע"ח), עמ' 196-163

משה בר אשר, "על העברית של חכמי המערב (מארוקו)", ברית עברית עולמית: כנס, 5 (תשמ"ה), עמ' 43-37

שמואל פיינר, "תנועת ההשכלה והתרבות היהודית", בתוך: זמן יהודי חדש - תרבות יהודית בעידן חילוני, מבט אנציקלופדי, כך שלישי, תל אביב 2008, עמ' 24-19

Ofra Tirosh-Becker, "Eli'ezer Ben-Yehuda and Algerian Jews: Relationship and Language," Lutz Edzard (eds.), *Arabic and Semitic Linguistics Contextualized: A Festschrift for Jan Retsö*, Wiesbaden 2015, pp. 430-447

חומר לקריאה נוספת:

---

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 70 %  
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות  
30 %

מידע נוסף / הערות: